

Prof. dr. Henk de Roest ziet de kerk als een huis voor de ziel

Kwartiermakers moeten zorgen voor open kerkdeuren

‘De kerk moet naar buiten gericht zijn’ is het adagium dat vaak klinkt als het gaat om eigentijds kerk-zijn. Het is waar, vindt prof. dr. Henk de Roest maar éérst moet de kerk een reis naar b́nnen maken, is zijn standpunt. Anders wordt het niks. Door Lodewijk Born.

Henk de Roest (51), hoogleraar aan de Protestantse Theologische Universiteit, is wel vaker iemand die niet de gebaande wegen gaat. Enkele jaren geleden riep hij dat elk gemeentelid een kerk of gebouw waar kerk-zijn beleefd kan worden „op rollatorafstand” moet hebben. De Amersfoortse theoloog en wetenschapper is iemand die denkt vanuit de praktijk. Hij weet dat die praktijk in de huidige kerken weerbarstig is, maar hem hoor je geen somber verhaal houden. Wel spreekt hij realistisch over de kerk vanuit hoop. In 2008 verscheen zijn boek ‘En de wind steekt op! Een kleine ecclesiologie van de hoop’. Het boek schetste een toekomstperspectief dat de Heilige Geest heus nog wel kan waaien, welke prognoses er ook over kerkverlating en secularisatie zijn. Het boek is inmiddels derde druk en De Roest heeft er tientallen lezingen over gehouden. Die avonden werden min of meer de aanleiding voor zijn nieuwe pennenvrucht, ‘Een huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten’. Het is geen schreeuwerig evangelisatieboek met allemaal succesmodellen, maar een doorleefd denken over kerk-zijn in de 21ste eeuw. Afgelopen donderdag bogen dan ook veertig gemeenteadvisers in de Protestantse Kerk op Hydepark zich over de stof die De Roest aandraagt. Opdat het ook zijn weg mag vinden in plaatselijke gemeenten in de PKN.

Geloof delen

Mensen vonden het vorige boek van De Roest heel praktisch, maar ze misten de reis naar binnen in het hele proces van bloeiende kerkgemeenschappen (zie kader) en kerkvernieuwing. De hoogleraar hoorde tijdens de gesprekken dat mensen het maar wat moeilijk vinden hun eigen geloof en waarden te delen. En ook hoe je de verbinding moet leggen tussen geloof en dagelijks leven.

„‘Is mijn kerk wel een troostgemeenschap? Vinden we in onze parochie levenshulp, wijsheid, oriëntatie voor het leven van alledag? Kent men mij in mijn geloofsgemeenschap en weet ik mij gewaardeerd’. Het zijn vragen die mensen onderhuids heel erg bezighouden, maar waar niet snel samen over wordt gepraat.” Het sterkte De Roest in zijn overtuiging dat de gezamenlijke weg naar binnen nodig is om de weg naar buiten te kunnen gaan. Voor alles heeft God immers met zielen van doen. De verbinding met de ziel is nodig om de 'eerste liefde' van waaruit de kerk leeft, te ervaren, te communiceren en, om er in verschillende contexten en situaties, in woord en daad uiting aan te geven.

Kerkmensen kunnen volgens hem alleen geven en doorgeven wat zij zélf ontvangen hebben. Kerken moeten, zo stelt hij, weer huizen voor de ziel worden. Niet als instituut of als een stenen gebouw met een verzameling mensen, maar als gemeenschap die uitgaat van de ervaringen van die daar samenkomen. „De kerk ís niet als zodanig een huis voor

de ziel. Dat zou te pretentiefus zijn. De kerk wordt namelijk in het geheel door 'mensen van buiten' helemaal niet ervaren als ruimte waar je in je ziel wordt aangesproken. Ze zoeken en vinden, naar eigen zeggen, hun heil of levensoriëntatie elders. De kerk heeft voor hen geen enkele betekenis."

Sommigen hebben de kerk vaarwel gezegd omdat ze juist schade geleden hebben aan hun ziel. De Roest gaat hier uitgebreid op in. Hij noemt dit de betekenisloosheid van de kerk die ook nog eens aan 'gezichtloosheid' leed. Enkele concrete punten die voor een vaarwel van de kerk zorgen: macht en machtsmisbruik, seksueel misbruik, uitsluiting en achterstelling, dwingende regels en moralisme, inperking van individuele vrijheden, teleurgestelde verwachtingen, geen gemeenschap meer ervaren en zich in spiritueel opzicht niet meer thuisvoelen. „Kerkmensen die afhaken klagen vaak over de afstandelijkheid van de kerk. Er wordt geen tijd voor je gemaakt. Dan kunnen ze echter ook verrast worden, wanneer ze met aandacht worden verwelkomd.”

De kerk moet relevant zijn voor het leven van mensen, is het pleidooi van zijn boek. En kerken staan niet op zichzelf. „Kerken lijken nogal eens een boodschap te verkondigen die over de hoofden en harten van mensen heen gaat, terwijl ze de vragen waarmee mensen mee bezig zijn over het hoofd zien. Er zou meer geluisterd mogen worden naar wat mensen bezighoudt, wat hen pijn doet en wat hen verheugt." Hij haalt een voorbeeld aan van een onderzoek in een wijkgemeente in Apeldoorn. „Het bleek dat de leden van de kerk verlangen dat zij steun geeft bij persoonlijke nood, nieuw perspectief geeft op levensvragen en rust en sfeer biedt in samenkomsten.”

De Roest heeft als taakgebied Praktische Theologie en hij ziet de kerk van de toekomst echter niet gebouwd met doelen en methoden. De toekomst van de vormt zich in kerkplekken die tot ontwikkeling komen door verbindingen. Verbinding met de Schrift, met de buurt, maar ook met kunstenaarscollectieven, scholen en andere kerken.

In kerken als huizen van de ziel is lichaam en ziel een eenheid. „Er komt een way of life in beeld als mensen naar buiten gaan. Je ziet integere mensen die ‘Jezus vertegenwoordigen’ zonder mensen van zich af te stoten."

Immers, als liefde het kernwoord is in het binnengaan van het huis, dan zou dat ook te zien moet zijn als mensen in de openbaarheid treden, zo bepleit De Roest. „Hoe uiten we ons in een interview, in gesprekken op het werk, in de opvoeding? Herinneringen gaan lang mee, een huwelijksviering waarin de ziel is geraakt, kan een leven lang inspireren, bepaalde mensen die contact met God uitstralen, laten een diepe indruk achter."

In zijn boek komt de auteur met een mooi voorstel hoe een kerk heel wat zelf kan doen om de reis naar binnen tot een succes te maken. Denk bijvoorbeeld aan kwartiermaken, een term uit het leger, van mensen die vooropgaan om een verblijfplaats te realiseren.

„Kwartiermaken wil ruimte maken voor een vreemde ander. Hij laat echter tegelijk een ruimte over waarin de ander tegen inkapseling wordt beschermd. Wie de ander wil ontvangen levert ruimte in. Je kunt niet verwachten dat de vreemdeling dezelfde taal spreekt als de degene die nodigt voordat we hem of haar kunnen verwelkomen."

Het betekent dat je jezelf een spiegel voor moet houden hoe je dingen doet, vindt De Roest. „Dat je als gemeenschap misschien wel tegen jezelf moet zeggen: waar zijn wij een incrowd? Waar sluit onze taal mensen uit. Hoe kunnen wij een introductie bevorderen? Wat zijn onze ingesleten gewoonten?"

Bij kwartiermaken hoort ook dat er mensen zijn die zich aanbieden al maatje of mentor om nieuwkomers een gevoel te geven dat zij ook over de drempel van het huis mogen

gaan. „Onderzoek laat zien dat uiteindelijk alle overgangen van de ene naar de andere taalfamilie bemiddeld worden door mensen; de ontmoeting wordt mogelijk gemaakt door een pleitbezorger."

Het is prachtig dat er kerken zijn die tegen de trend in groeien, maar daar draait het niet om volgens hoogleraar. Nee, de kerk - van welke omvang ook - is kerk omdat ze er op de bepalende momenten in mensenlevens is. „De kerk is er niet voor zichzelf, zij is van een Ander en zij is voor de wereld. Zij is 'instrument in de missie van Jezus Christus' en dat relativeert al haar vormen en tempert haar neiging om mensen binnen te halen. Deze kerk verwelkomt diversiteit, ziet de Geest aan het werk in de wereld buiten de kerk, ziet zich niet als het resultaat van Gods missie, maar als instrument. Het perspectief is het koninkrijk, de overwinning van de liefde op de haat, de overwinning van de vrede tegenover alle krachten van geweld."

Henk de Roest geeft met dit boek de kerk een bezielende toekomst. Niet vanuit kramp of angst, maar vanuit vertrouwen. Of je nu wel zielsverwant bent of niet, dit boek is meer dan het lezen waard. Hij zelf zegt dat het boek bestemd is voor lezers die voorzichtig of juist stellig menen dat de toekomst van de kerken van belang is voor de hele samenleving. „Ik hoop ook, dat wie zich in zijn of haar ziel wil raken, open zal kunnen gaan voor de mogelijkheid dat een kerkplek daarvoor de ruimte kan zijn. Omgekeerd zal ik blij zijn als kerkmensen ontdekken dat het er niet om gaat mensen binnen te halen, maar bij mensen te zijn, bij hen 'de tent op te slaan', in hun zoeken naar zin en geluk, maar ook in hun nood en schuld."

i Henk de Roest. Een huis voor de ziel. Gedachten voor de kerk voor binnen en buiten (Meinema). 350 pagina's. Prijs: 21,50

Kader:

Zeven signalen van bloeiende kerkgemeenschappen

- een bloeiende kerkplek heeft een heldere identiteit en een aansprekende visie
- men is er bewust op uit om partnerschappen te creëren in het dorp, de buurt of de wijk
- men kent een hoge prioriteit toe aan het scheppen van gelegenheden om geloofservaringen en waarden samen te delen
- er is een bewuste intentie om een verbinding te leggen tussen geloof en het dagelijks leven
- bloeiende kerkplekken worden geleid door een team
- men staat open voor begeleiding (*critical friends*) en
- men durft te leren van andere geloofsgemeenschappen